

Významným faktorem, který pozitivně souvisí s výsledkem žáků v testu čtenářské gramotnosti, je jejich kladný postoj ke čtení charakteristický vyšším množstvím času, který žák věnuje čtení knih podle vlastního výběru, vyšším počtem žákem takto přečtených knih a vyšší ochotou žáka číst také delší knihy. Pozitivně působí na výsledky žáků v testu čtenářské gramotnosti rovněž domácí prostředí vybavené vyšším počtem knih ke čtení, což je faktor často spojovaný s kvalitou socioekonomického/rodinného prostředí žáků. Lze přitom zaznamenat existenci vazby mezi vyšší kvalitou vybavení domácího prostředí žáků knihami a jejich kladným postojem ke čtení, což utváří mechanismus zesilující význam socioekonomického/rodinného zázemí žáků pro rozvoj jejich čtenářské gramotnosti. Lepších výsledků v testu čtenářské gramotnosti dále dosáhli žáci, jejichž hlavním podnětem ke čtení dané knihy je kladná recenze v médiích, kteří ve své četbě preferují prózu před poezií a kteří si knihy ke čtení nejčastěji půjčují ve veřejných knihovnách.

Význam rodinného zázemí žáků pro rozvoj jejich čtenářské gramotnosti doplňují některá další zjištění tabulky č. 10. Primárně se jedná o negativní vztah mezi doporučením učitele jako hlavním impulsem pro žáka ke čtení a úspěšností žáků v testu čtenářské gramotnosti. Toto zjištění ukazuje důležitost osoby učitele, potažmo školy, jako původce podnětu ke čtení těchto žáků, jejichž okolí – rodina, kamarádi – jim tyto podněty neposkytuje. Častěji se přitom jedná o žáky, jejichž postoj ke čtení není příliš příznivý a jejichž úroveň čtenářské gramotnosti je nižší. V kontextu významu školy pro uchopení rozdílů v úrovni čtenářské gramotnosti žáků lze vnímat pozitivně fakt, že právě žáci s horšími výsledky v testu čtenářské gramotnosti uvedli vyšší četnost čtení ve výuce. Naopak negativně působí identifikované vazby mezi nižší úrovní čtenářské gramotnosti žáků, méně příznivými postoji těchto žáků ke čtení a horším vnímáním postojů (obtížnost, zájem, obliba) těchto žáků k českému jazyku jejich učitelů. Potenciálně tak dochází k nežádoucí situaci, kdy samotný učitel – hlavní zdroj podnětů ke čtení zaostávajících žáků – nabývá přesvědčení, že rozvoj čtenářské gramotnosti těchto žáků není s ohledem na jejich nezáměr a chybějící motivaci možný.

TABULKA 10 | Vztah hodnocených faktorů a úrovně čtenářské gramotnosti žáků

Faktor	Statisticky významný vztah
Studovaný obor žáka	(+) Žáci studující gymnaziální obory vzdělání (-) Žáci studující nematuritní obory vzdělání
Pohlaví žáka	(+) Chlapci, a to v kontextu zohlednění vlivu dalších proměnných, především pak oboru vzdělání
Status žáka se SVP	(0) Bez statisticky významného vztahu, a to v kontextu zohlednění vlivu dalších proměnných, především pak oboru vzdělání
Postoj žáků ke čtení	(+) Žáci vykazující lepší postoje ke čtení
Množství knih, které má žák doma k dispozici	(+) Vyšší počet knih
Nejčastější původce podnětu ke čtení žáka	(+) Žáci, pro něž je hlavním impulsem ke čtení kladná recenze v médiích (-) Žáci, pro něž je hlavním impulsem ke čtení doporučení učitele
Četnost čtení ve výuce pohledem žáka	(-) Žáci uvádějící častější výskyt hodnocených čtenářských situací ve výuce
Žák jako čtenář veřejné knihovny	(+) Žáci, kteří si knihy ke čtení nejčastěji půjčují ve veřejné knihovně
Pohled učitelů českého jazyka a literatury na vnímání obtížnosti, zájmu a obliby českého jazyka svými žáky	(+) Učitelé lépe hodnotící postoj svých žáků k jejich vnímání obtížnosti, zájmu a obliby českého jazyka ze strany svých žáků
Zřizovatel školy	(0) Bez statisticky významného vztahu
Velikost školy	(+) Žáci větších škol ²⁷
Kraj školy	(0) Bez statisticky významného vztahu, a to v kontextu zohlednění vlivu dalších proměnných, především pak studovaného oboru vzdělání žáků a socioekonomických faktorů

4.3 Úspěšnost žáků v otázkách testu čtenářské gramotnosti

Hodnocení úspěšnosti žáků v řešení jednotlivých otázek testu čtenářské gramotnosti přináší doplňující zjištění o oblastech, které žákům působí menší či větší potíže. Každá testová otázka byla uvedena vstupním textem různé délky (vždy společným pro 8 otázek), z nichž následně vycházelo zadání úloh, přičemž žáci vybírali správnou odpověď z dané nabídky (tj. uzavřená odpověď). Nejvyšší úspěšnosti žáci dosáhli v řešení úloh, v nichž bylo jejich úkolem:

- nalézt či odvodit informaci, která byla v textu přímo uvedena,

²⁷ Tato skutečnost je typicky spojována s horšími předpoklady především nejmenších škol se zajištěním kvalitních materiálních a personálních podmínek vzdělávání, a to včetně vzdělávání vztahujícího se k čtenářské gramotnosti žáků. Takto i toto tematické šetření ukázalo na méně častou přítomnost dobře fungující školní knihovny v případě menších středních škol, které rovněž méně často sledují koncepční přístup k rozvoji čtenářské gramotnosti žáků.